

Kutatási eredmények a Kecskemét térségi tanyavilágban

Változó vidék – átalakuló szórványtelepülések

Kovács András Donát

PhD geográfus, szociológus - tudományos munkatárs

„Tanyavilág 2020” konferencia

Szentkirály, 2015 március 11 - 12.

Nyitó gondolatok

„A kívülálló csak a szélsőségeket: a nyomort vagy az operettbe illő idillt veszi észre. Pedig az örökké megújuló tanyavilág sokféle lehet”. „A tanyavilág változik, erejét, alkalmazkodó- és megújulóképességét bizonyítja, hogy az aprócska lakótanyától az önellátásra berendezkedett kisgazdaságon át a piacorientált, folyamatos fejlesztésre, korszerűsítésre törekvő gazdálkodó ökotanyáig találni példát.”

Iván Viktória: Élet a végeken

„Lehet, hogy hülyének néznek, de ha istentelen hideg van vagy ömlik az eső, én akkor is szeretek itt, mert szabad lehetek”

Kulik István tanyapostás

A vidéki tér erőteljesen differenciálódik

Bepillantás a Magyar Tudományos Akadémia és a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat együttműködésén alapuló komplex vidékkutatási program (2013-2014) eredményeibe

Kiinduló elv: - A rurális értékek megőrzése és a vidéki életkörülmények javítása kulcsfontosságú össztársadalmi prioritás.

Alapkérdés: Miként alakul át, és hogyan differenciálódik a vidéki tér ma hazánkban?

Hogyan támogatható a leghatékonyabban a mozaikos vidék?

A vidéki térségek átstrukturálódásában (rural restructuring) különböző változások azonosíthatók:

1. A vidéki tér termelési funkciójának gyengülése (a mezőgazdaság térvesztése és átalakulása) - új gazdasági és társadalmi szerepkörök megjelenése
2. Demográfiai változások - elvándorlás és dzsentrifikáció egy időben, amelyek eredményeként egyes rurális térségek a középosztály élettereivé válnak
3. A vidéki tér egyre sokrétűbb, ezzel **a vidékproblematika még összetettebbé vált.**
4. Egyes térségekben túlsúlyba kerültek a kedvezőtlen gazdasági és társadalmi folyamatok, így tartós konfliktusok alakultak ki.
5. A negatív jelenségek mellett vannak előremutató folyamatok is (önszerveződés, helyi piacok) – A relatíve kedvezőbb helyzet általában **karizmatikus helyi vezetők** függvénye!

Hasonlóságok és különbségek

Általános megfigyelés:

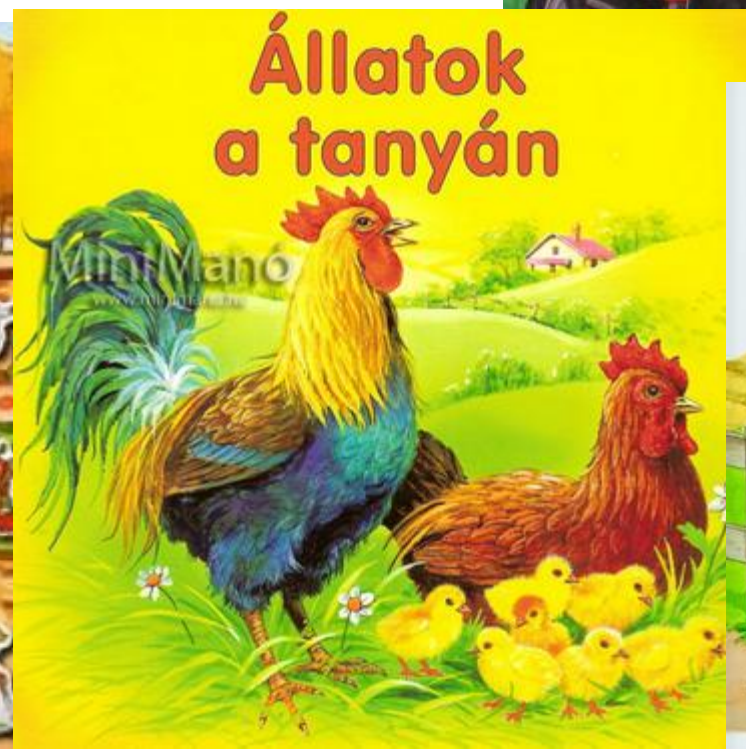
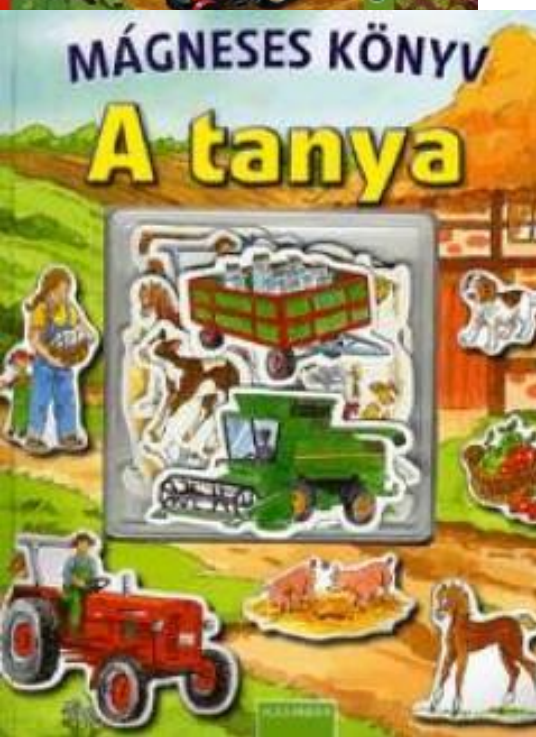
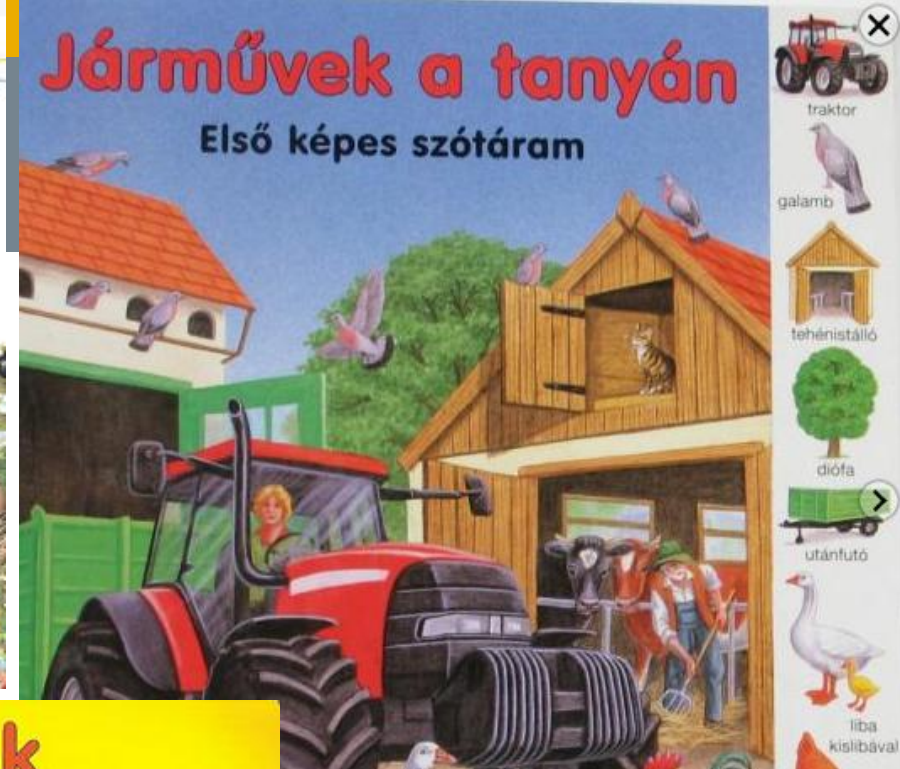
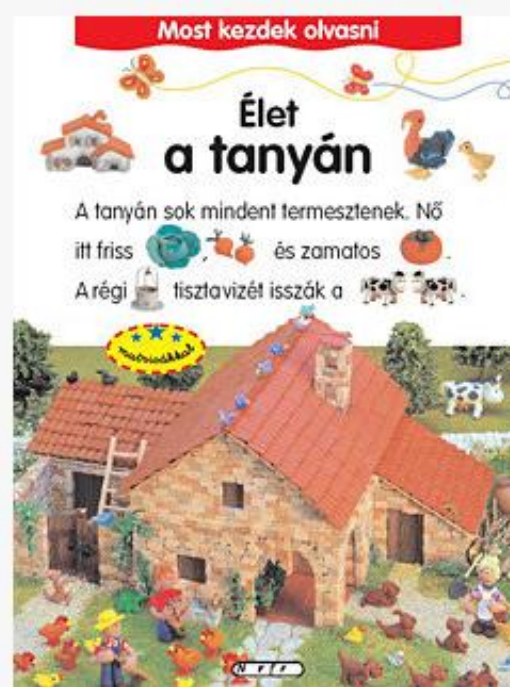
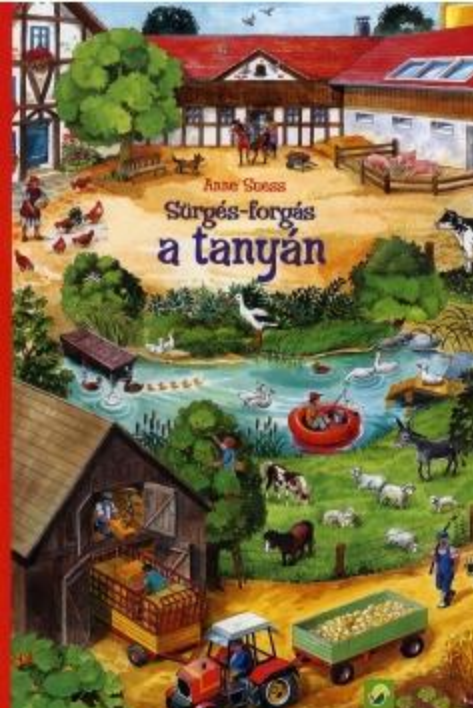
A magyar vidéki térségek helyzetében - általánosságban - nagyon sok hasonlóság van, ugyanakkor mikrotérségi szinteken óriási különbségek tapasztalhatók.

Felvetés - a korábbi tanyás vizsgálatok tapasztalatait alapul véve:

- A tanyák a magyar vidékiségre jellemző átalakulás egyfajta indikátorainak tekinthetők.
- A szórványtelepülések világában („kicsiben”) sok olyan jellegzetes társadalmi folyamat lezajlik, ami egyébként makro-szinten a vidéki térségekben is.

A tanyakérdés túlmutat a tanyákon!

A közelmúltban a tanyák fogalma bizonyos felületeken előtérbe került...

„FRISS TERMÉNYEK”

„Gondoskodj a tanyáról és az állatokról.
Termessz és adj el növényeket.”
funnygames.hu

Forrás: HayDay online játék

sztereotípiák

Azok a települések, melyek jól választott teraszokra, magaslatokra épültek, a későbbi időkben városokká alakultak (pl. Szeged, Csongrád, Győr). Az eltérő természeti adottságú tájakon kialakult települések között nagy különbségek vannak. A jó adottságú területeken falvak, községek létesültek, míg a rossz adottságú körzetekben tanyák alakultak ki.

Tudod e?

■ A magyar lakosság több mint 3200 településen és 14 ezer külterületi lakóhelyen él. Kb. 2300 olyan település van ahol 2 ezernél kevesebben laknak. Ilyen településeken él a magyar népesség kb. 19%-a. 54 olyan településünk van, ahol 20 ezernél többen laknak. Ezekben a településekben él a lakosság kb. 42%-a. A külterületeken: tanyákon, majorokban élő emberek száma mintegy 850 ezer.

A magyar tanya egy különleges, önellátó településtípus. Elsősorban alföldi homokos tájakon jött létre. Állattartás és az állattartáshoz kapcsolódó növénytermesztés jellemzi. A tanyai életmódot sokáig a bezárkózás, az önellátás jellemezte. A mezőgazdasági kultúra átalakulásával itt is életmód váltás történt.

● A század elején még csak minden tizedik ember élt városban. A század végére már minden második városlakó lesz.

Milyen eltérést mutat az élet a különböző településeken? Az alábbi felsorolás figyelembevételével elemezd a VÁROSI, FALUSI és TANYAI életmódot.

További szempontok:

Ivóvíz beszerzése	
Élelmiszer beszerzése	
Állattartási lehetőségek	
Szórakozási lehetőségek	
Közlekedés	

Rajzold le felülnézetben egy falusi és egy tanyai ház elrendezését tapasztalataid vagy olvasmányaid alapján! Jelöld a legfontosabb funkciójú épületrészeket!

Monaco, a Földközi tenger egyik gyöngyszeme

Európai városképek

„ROSSZ ADOTTSÁG”
 „KÜLÖNLEGES”
 „HOMOKI TÁJ”
 „ÁLLATTARTÁS”
 „BEZÁRKÓZÓ”
 „ÖNELLÁTÓ”
 „ÉLETMÓD VÁLTÁS”

Forrás: 5. osztályos
 Életvitel tankönyv

Új felületek

KAMRA - TÚRA

Kiskun tanyák világhírű képeken 2014-es fotóvilágverseny egyik legfőbb témái (Picture of the Year) Forrás: Stiller Ákos/National Geographic

Megújított tanyák

„Hétfégi” tanyák

Elmúló tanyák

Bács-Kiskun megye, Kecskemét (Hetényegyháza)

Eladó, felújított tanya

[Térkép megnyitása](#)

19.9 M Ft

150 m²
alapterület

8 000 m²
telekterület

8
szoba

Bács-Kiskun megye, Kecskemét (Matkó)

Eladó, felújítandó tanya

[Térkép megnyitása](#)

2.6 M Ft

70 m²
alapterület

5 754 m²
telekterület

2 + 1 fél
szoba

Bács-Kiskun megye, Kecskemét

Eladó, újszerű tanya

[Térkép megnyitása](#)

149 M Ft

560 m²
alapterület

11 738 m²
telekterület

8
szoba

Erőteljes polarizáció

A tanyavilág a mezővárosi vidékfejlesztés kiváló terepe

A kecskeméti kistérség polgármesterei és tanyagondnokai szerint a Kecskemét környéki tanyákra jellemző folyamatok a következők:

Az itteni szórványok településkörnyezeti jellege és szerepe több tekintetben is megváltozott, a **klasszikus „kiskun tanyák” száma jelentősen visszaesett.**

A térségben történt ugyan néhány fontos próbálkozás a hagyományos tanyák megújítására, de a külterületi funkcióik és tradíciók felfrissítésére tett törekvések egy része megrekedt a tervezés szintjén.

Az elmúlt 20 évben a tanyai társadalom egy jelentős része leszakadt sokak helyzete tarthatatlanná vált.

A kedvezőtlen folyamatok ellenére a tanyák a jövőben továbbra is jellegadó településformaként vannak jelen – a környékbeli kultúrtájak meghatározó elemét jelentik. Szerepet játszanak:

- a táji értékek megőrzésében és a természetvédelem sikerességében,
- a települések egészséges élelmiszerekkel való ellátásában,
- a mezővárosi tradíciók átörökítésében és a városi lakosság rekreációjában,
- a helyi identitás megerősítésében.

Differenciálódó vidék, differenciálódó tanyavilág - A tanyai különbségek növekedése - a magyar vidék szindrómája kicsiben

- „Ma a generációk óta tanyán élő családok, illetve az elmúlt két évtizedben külterületekre települő társadalmi rétegek tartják életben ezt a jellegzetes településformát, az utóbbi esetében azonban hagyományos tanyáról már nem beszélhetünk, pusztán külterületi lakóhelyről.”
- „A külterületek a térségben még mindig sokak számára életteret biztosítanak, viszont meglehetősen eltérő formában, igen nagy településkörnyezeti és életszínvonalbeli különbségekkel”.
- A népesség korszerkezete térségi szinten például még előregedőben van, de a külterületi lakosok száma napjainkban már kevésbé csökken, mint az elmúlt évtizedben, sőt a térség központi városának és a közvetlenül szomszédos településeknek a külterületi határain egyértelműen gyarapodik a népesség.

A lakófunkció térnyerése, - heterogenitás

A tanyák gazdálkodási szerepének fokozatos visszaszorulásával, ezzel párhuzamosan alternatív gazdasági funkciók (turizmus, kisipar) létrejöttével, illetve a lakófunkció erősödésével lehet számolni.

A lakófunkció bővülésének három fontos iránya van:

a szuburbanizáció a közvetlen, város-közel tanyavilágban,

a nyaralók megjelenése sok esetben külföldi tanyatulajdonossal,

a gazdálkodással felhagyó idősök, illetve megélhetési nehézségek miatt szociálisan segítségre szoruló rétegek térnyerése.

Mindez rendkívül differenciált, jellemzőiben és problémáiban sokszínű tanyavilágot eredményez, amely egyre kevésbé hasonlít az eredetire. Emiatt lényegében mára a klasszikus tanyarendszer megszűnt, helyette éles differenciálódás zajlik a külterületen.

A kecskeméti térség külterületei rendkívül mozaikosak, a tanyán élő társadalom meglehetősen heterogén. A tanyás zónák ma több, különböző genetikájú, eltérő tulajdonsággal rendelkező egységekre bonthatók.

Kecskemét tanyás övezete, mint várostervezési kihívás

A város belterülete és annak peremén sokasodó - még külterületi besorolású - lakóövek speciális átmeneti zónája sajátos településkörnyezeti helyzetet teremt. **A nagyváros bel- és külterületi határain a „tanyakérdés” ma már valójában sokkal inkább urbanisztikai kérdés!** A kecskeméti külterületi övezetek esetében, felmerül a szuburbán tanyás övezetekben jelentkező igények és elvárások körültekintőbb szabályozása és a modern várostervezésnek megfelelő elvek és módszerek használata is.

A települések peremzónáján kívül azonban még mindig **visszaköszön a régmúlt**, a hagyományos tanyai mentalitás ma is él!

„Nem lesz már olyan, mint gyertyafénynél. - Majd átállok...”
Mefogadtam, bármi lesz, csak azért is talpon maradok!” „Ha bemegyek Kőrösre,
börtönben érzem magam. Innen csak a halottaskocsi vihet el.”

